

MANIFESTĂRI ANTIREVIZIONISTE ÎN VALEA JIULUI ÎN DECENIUL PATRU AL SECOLULUI XX

Mircea Baron

Deceniul al patrulea al secolului al XX-lea reprezintă în istoria Europei și a lumii perioada în care, așa cum spunea W.Churchill „Învingătorii au început să uite, iar învinșii au început să-și aducă aminte”, atitudini contradictorii, dar care împreună vor duce până la urmă la declanșarea celui de-al doilea război mondial.

Învinșii sunt de fapt Germania, care după instalarea la putere a NSDAP-ului și a lui Adolf Hitler la 30 ianuarie 1933, va exacerba tendința revanșardă și revizionistă; alături de aceasta se vor situa Italia, Bulgaria, Ungaria, U.R.S.S., state ce vor promova o politică vizând obținerea de revizuiți teritoriale, prin încălcarea în primul rând a tratatelor și convențiilor internaționale încheiate după primul război mondial.

România va fi printre statele cele mai vizate de o asemenea tendință, Bulgaria, U.R.S.S., dar mai ales Ungaria ducând o propagandă asiduă în direcția revizionistă. România va încerca printr-o politică de stat să creeze un climat european care să frâneze asemenea tendințe, dar în același timp se va încerca mobilizarea opiniei publice românești în efortul de a conștientiza și prin ea opinia publică internațională de drepturile legitime ale națiunii române.

O activitate deosebită din acest punct de vedere a desfășurat Liga Antirevizionistă Română, organizație născută din reacția instinctului de conservare și demnitate a neamului românesc împotriva propagandei maghiare a cărei acțiune pentru refacerea Ungariei în hotarele de dinainte de 1918 ajunsese să constituie o primejdie iminentă și serioasă pentru liniștea și integritatea teritorială a statului român¹.

Pornită ca o acțiune spontană mișcarea de protest capătă consistență și se instituționalizează prin constituirea „Ligii Antirevizioniste Române” la 15 decembrie 1933, și alegerea la 8 martie 1934 a Comitetului Central al Ligii, având ca președinte de onoare pe Patriarhul Miron Cristea și membri, mari personalități ale vieții politice, culturale, științifice românești². Dorindu-se a fi o organizație națională, treptat se vor constitui secții și subsecții în județele, orașele și comunele țării.

În Valea Jiului, eteroclită din punct de vedere etnic³ și unde asistăm în perioada interbelică la un proces de românizare realizat prin activitatea susținută

1. Mircea Mușat. Ion Ardeleanu, România după Marea Unire, vol. II, București, 1988, p. 541.

2. Ibidem, p. 544.

3. Potrivit recensământului general al populației realizat la 30 decembrie 1930, în Valea Jiului 66753 locuitori din care 35400 români (53,03%), 21718 maghiari (32,55%), 3781 germani (5,66%), 2243 evrei (3,36%), 1039 polonezi (8,57%), (Cf. Recensământul general al populației României, București, 1938, vol. II, p. 224-237).

a unei intelectualități conștientă de rolul său în această parte de țară, există permanent o atitudine de respingere a tendințelor revizioniste ale iredentismului maghiar. Aceasta s-a realizat prin presa românească din Valea Jiului, dar mai ales prin activități cultural-artistice și științifice care erau menite a întări sentimentul național românesc și mai ales de a susține și întări legitimitatea drepturilor românilor și justetea hotărârilor Conferinței de pace de la Paris de după primul război mondial. Au fost constituite reuniuni culturale sau bisericești, casine, dar rolul cel mai important îl va avea Despărțământul „Jiu” al „Astrei” creat în 1912, reînființat în 1919 și care va dezvolta activități specifice unui asemenea scop. Să amintim dintre multele activități desfășurate, organizarea la 1 Decembrie a fiecărui an în toate localitățile Văii Jiului a unor manifestări de omagiere a Adunării Naționale de la Alba Iulia de la 1 Decembrie 1918⁴ și Conferințele „Astrei”, gândite ca un ciclu de patru asemenea manifestări întinse pe durata a o lună de zile primăvara și toamna și abordând teme ca: „Idea de neam”, „Unirea Basarabiei”, „Unirea Transilvaniei cu România”, etc⁵. Au fost desfășurate și alte activități omagiind momente importante din trecutul de luptă al poporului român, personalități ale istoriei naționale și în acest cadru merită menționate acțiunile anuale de „Ziua Eroilor”, ca și dezvelirea „Monumentului Eroilor”, la Vulcan, în 21 noiembrie 1926⁶.

În presa românească din Valea Jiului își va găsi reflectare sub formă de știri, comentarii, producții artistice, aniversarea evenimentelor majore din istoria poporului român și în principal realizarea Marii Uniri⁷. În același timp întâlnim luări de poziție față de exacerbarea iredentismului maghiar și manifestările acestuia atât în țară și străinătate cât și în Valea Jiului. Articole ca „Iredentismului maghiar”⁸, „Îndrăzneala nesocotită”⁹, „Să fim în gardă”¹⁰, „Scrisoare deschisă contelui A. Apponyi”¹¹, „În jurul iredentismului maghiar de la Vulcan”¹² scot în evidență atitudini și acțiuni iredentiste practicate de presa maghiară din România, de persoane, unii cu funcții de conducere în Valea Jiului, cum este cazul cu directorul minelor de la Vulcan, fapte care incubă în opinia publică românească un sentiment de neliniște, în același timp cu formarea convingerii că trebuiesc realizate acțiuni concrete pentru a contracara o asemenea tendință.

În acest mod se ajunge ca Valea Jiului să răspundă cu promptitudine la inițiativa unor patrioți români, în frunte cu Stelian Popescu, directorul ziarului „Universul”, ce devine și președinte executiv al Ligii Antirevizioniste Române, de a se organiza secții ale Ligii și activități specifice.

4. Vezi de exemplu „Gazeta Jiului”, II, nr. 47,9 decembrie 1923, p. 2.

5. Avântul, VI, nr. 6,1 aprilie 1933, p. 1.

6. Gazeta Jiului, V, nr. 45, 7 noiembrie 1926, p. 2.

7. Vezi de exemplu Gazeta Jiului, Ibidem, II, nr. 46,2 decembrie 1923, p. 1-2.

8. Ibidem, II, nr. 27, 22 iulie 1923, p. 1.

9. Ibidem, III, nr. 4, 27 ianuarie 1924, p. 1.

10. Avântul, I, nr. 8, 17 iunie 1928, p. 1.

11. Ibidem, I, nr. 11, 8 iulie 1928, p. 1.

12. Ibidem, II, nr. 24, 16 iunie 1929, p. 1.

După ce la 11 ianuarie 1934 s-a constituit Comitetul Ligii Antirevizioniste Române, Regionala Hunedoara, având ca președinte pe avocatul Eugen Tătar, decanul baroului Deva¹³, urmează și în Valea Jiului constituirea secțiilor și subsecțiilor Ligii în cadrul unor ample întruniri antirevizioniste.

Ziarul „Avântul” din Petroșani salutând o asemenea întreprindere, arată că după o lungă așteptare, s-a înfăptuit „Steagul antirevizionist în Valea Jiului, ca o chemare la realitate pentru minoritarii neluturii împotriva Țării, și o numărătoare supremă pentru acei în care sângele strămoșilor clocotește viu și nestăvilit”¹⁴. Liga Antirevizionistă Română, Secția Valea Jiului (Petroșani) s-a construit în 3 iunie 1934 în cadrul unei adunări ce a avut loc în fața Casinoului Muncitoresc, în prezența unui public numeros din Petroșani și a delegațiilor de la Petrila și Lonea care au venit cu muzici și placarde antirevizioniste: „Trăiască România Mare!”, „Trăiască Franța și ceilalți aliniați ai noștri!”, „Vrem respectare Tratatului de la Trianon!”, „Trăiască Liga Antirevizionistă Română!”.

Au luat cuvântul: ing. Tiberiu Timoc, director tehnic al Societății „Petroșani” care a spus că „peste hotare unele state pun în discuție dreptul nostru asupra teritoriului cuprins pe veci între actualele hotare constituite prin tratatele de pace, iar la aceste alegații „Răspunsul este scurt și a fost rostit cu demnitatea cuvenită de Nicolae Titulescu: nu, nu niciodată!”; dr. Enea Giurchescu, directorul Liceului de băieți Petroșani, ce exprimă credința că „la temelie statului nostru stă deci dreptatea și cum orice lucru întemeiat pe dreptate este etern și configurația statului nostru, în actualele sale frontiere, trebuie să fie veșnică” cerând în același timp de la Liceul de băieți Petroșani care afirmă un adevăr valabil și astăzi în anumite cordoane și anume că „nu poporul maghiar propagă revizionismul, ci clasa conților și baronilor care și-au pierdut moșiile și care totdeauna au trăit din munca altora”; prof. Gh. Ghiță, președintele Societății „Sf. Gheorghe” prof. C. Seban; protopopul Ioan Duma care crede că „Înflăcărarea de care suntem cuprinși cu toții „se va întinde” până ce întreaga Românie Mare și veșnică va fi o vâlvătaie de care se vor topi dușmanii noștri”.

Se alege apoi, Comitetul secției locale a Ligii, având ca președinte pe ing. Tiberiu Timoc; Virgil Șerb, casier; protopopul Ioan Duma, vicepreședinte; prof. I. Niciu, secretar; Toma Făurescu, dr. I. Moga, dr. Enea Giurchescu, membri.

În continuare are loc o manifestare de prețuire pentru Stelian Popescu, inițiatorul Ligii și care prin ziarul său „Universul”, „a pornit acțiunea de afirmare a conștiinței naționale și drepturilor ce avem asupra pământului ce stăpânim azi”.

După conceperea și citirea unei telegrame adresată președintelui Ligii, mulțimea și comitetul intonează „Deșteaptă-te române!” și pornește apoi cu cele două orchestre pe străzile orașului până la biserica ortodoxă unde, după ce ing. C-tin. Moteș spune câteva cuvinte, demonstrația ia sfârșit¹⁵.

13. Liviu Lazăr, Contribuția juriștilor la succesul mișcării antirevizioniste din județul Hunedoara, XXI-XXIV, 1988-1991, p. 870.

14. Avântul, VII, nr. 20-21, 2-9 iunie 1934, p.1.

15. Ibidem, p. 1-2.

Se vor constitui apoi secții ale Ligii: în 10 iunie 1934 la Lonea, având ca președinte pe Nic. Gavrilescu, directorul administrativ al Direcției Minelor Societății „Lonea”¹⁶; la 27 iunie 1934 la Lupeni, într-o amplă adunare din fața Primăriei, și având ca președinte pe preotul ortodox Victor Șandru¹⁷.

De menționat faptul că ing. T. Timoc președintele secției Petroșani, al Ligii, a lansat un apel către toți șefii de autorități și întreprinderi din Petroșani rugându-i să înscrie în secția Ligii personalul din subordine și să prevadă o cotizație lunară de 1 leu, pentru crearea unui fond de susținere a activităților Ligii¹⁸.

Un alt moment important din activitatea Ligii în Valea Jiului îl reprezintă și marea demonstrație antirevizionistă de la Petroșani din 1 septembrie 1935¹⁹. Adunarea a avut loc pe arena sportivă, unde s-au adunat câteva mii de oameni din Petroșani, Lonea, Petrila, o mare parte a acestora membrii al Ligii Antirevizioniste Române.

Este prezentă delegația ceferistă a membrilor Ligii din București venită cu drapelul și pe cheltuiala membrilor, și membrii ai Comitetului Central al Ligii.

Adunarea a început cu un serviciu divin ce a constat din sfințirea drapelului secțiunilor Petroșani și Lonea și subsecțiilor Petrila și Aninoasa și slujba religioasă oficiată de preoții din Petrila și Aninoasa și slujba religioasă oficiată de preoți din Petroșani, Lonea, Livezeni.

Au luat cuvântul: părintele protopop Ioan Duma care amintește despre acțiunea Ligii în direcția trezirii conștiințelor și „pentru a convinge străinătatea asupra drepturilor noastre sfinte în actualele hotare”; ing. Tiberiu Timoc, care a atenționat asupra ideii că „noi vrem pacea, dar dacă se atinge de granițele noastre, acela aprinde război”; ing. Iosif Iancu, șeful Despărțământului „Jiu” al Astrei; Petre Olănescu, președintele secției București Est al Ligii.

Cu ocazia predării drapelului iau cuvântul: ing. Adrian Braha, primarul comunei Aninoasa și conducătorul Ligii din localitate; ing. St. Popovici, președintele subsecției Petrila; Nicolae Gavrilescu, președintele subsecției Lonea.

Importantă la această adunare este prezența și manifestarea efectivă a populației de altă naționalitate decât cea românească, trei dintre aceștia luând cuvântul. Merită menționat, muncitorul Dionisie Muszka de la mina Petrila care exprimând sincer sentimentele față de realități, va spune că „drept recunoștință pentru tratamentul frățesc pe care noi muncitorii de altă limbă și confesiune l-am avut în toate împrejurările, declarăm că ne indentificăm cu toții cu scopurile patriotice urmărite de Liga Antirevizionistă Română în rândurile căreia am cerut să fim primiți ca să acționăm din propria noastră voință și nesiliți de nimeni!”

16. Ibidem, VII, nr.22-23, 17-25 iunie 1934, p. 1.

17. Ibidem, VII, nr. 24-25, 4-12 iulie 1934, p. 2.

18. Ibidem, VII, nr. 26-27, 21-29 iulie 1934, p.5; se poate vorbi de o activitate susținută în această direcție ca și de o atitudine favorabilă, dovadă faptul că în decembrie 1936 secția Petroșani, împreună cu subsecțiile Petrila și Aninoasa avea 2735 membri înscriși (cf. ibidem, IX, nr 44-45, 13 decembrie 1936, p. 2)

19. Vezi Ion Poporogu, Marea adunare antirevizionistă, Petroșani, septembrie 1935, Apulum, XX, 1982, p. 317-319

După această solemnitate, mulțimea în coloană, în frunte cu fanfarele din Petroșani, Lonea, Petrila s-au îndreptat spre Casina Română unde a fost predat drapelul secției Petroșani și unde se rostesc și alte cuvântări, întreaga adunare încheindu-se în fața catedralei ortodoxe cu o horă²⁰.

În aceași spirit se vor desfășura demonstrațiile antirevizioniste de la Aninoasa din 1 noiembrie 1935 și de la Petrila din 8 noiembrie 1935, prilej cu care în prezența și a președintelui secției Petroșani a Ligii se constituie subsecțiile Ligii și se aleg comitetele de conducere ale acestora²¹.

O astfel de manifestare se va produce și la Lupeni în 21 iunie 1936 când cei care iau cuvântul „îndeamnă minoritarii să fie loiali...și să stea deoparte de agitațiile comuniste”. Este elogiat din nou Stelian Popescu și presa românească antirevizionistă în frunte cu ziarul „Universul”, fiind devazutată în același timp atitudinea unei părți a presei în frunte cu „Dimineața”, „Adevărul”, care combat activitatea desfășurată de Liga Antirevizionistă²². Această manifestare care se încheie cu arderea simbolică a ziarelor comuniste poate fi considerată un răspuns la atitudinea manifestată la Lupeni de secția PDSR-ului care a declarat Liga Antirevizionistă ca o organizație fascistă²³.

Vedem că practic în toate localitățile Văii Jiului se constituie secții și subsecții ale Ligii și ele vor mai organiza ample manifestări cu prilejul zilei de 1 Decembrie.

Manifestările prilejuite de aniversarea zilei de 1 Decembrie 1936 au căpătat o puternică tentă antirevizionistă în contextul în care opinia publică românească era profund șocată și îngrijorată de conținutul net revizionist al discursului rostit la Milano la 1 noiembrie 1936 de către conducătorul fascist italian Benito Mussolini. Se vor organiza acțiuni aniversare la Petroșani, Lonea, Aninoasa, Vulcan, Lupeni. Ele au început cu Te-Deumuri oficiate în toate bisericile ortodoxe române și greco-catolice din localități, la care au participat autoritățile locale, civile și militare, elevi din școli și străjeri, diversele reuniuni.

La Petroșani, la Casinoul Muncitoresc se va desfășura adunarea generală anuală a secției Petroșani a Ligii și are loc adunarea festivă prilejuită de aniversarea zilei de 1 Decembrie; la Lonea, la Casinoul Societății „Lonea” s-a organizat un program pentru membrii „Astrei”, secției Ligii și se rostesc cuvântări care înfierează discursul lui Mussolini; la Aninoasa se sfințește pavilionul strejăresc al Școlii și are loc marea adunare antirevizionistă la care participă practic întreaga populație a comunei; la Vulcan, adunarea are loc la Casinoul Funcționarilor iar la Lupeni la Palatul Cultural. La toate aceste adunări a fost prezentată semnificația zilei de 1 Decembrie în devenirea istorică a poporului român, iar imediat după aceasta sau după-amiază au avut loc serbări și festivaluri artistice susținute de formații artistice ale elevilor, de orchestrele Societăților „Petroșani”, „Lonea”, corurile „Astrei”²⁴.

20. Avântul, VIII, nr 32, 8 septembrie 1935, p.2.

21. Ibidem, VIII, nr. 39-40, 1 noiembrie 1935, p. 2-3.

22. Ibidem, nr. 24-25, 8-15 iulie 1936, p. 3.

24. Ibidem, X, nr. 43-45, 13 decembrie 1936, p. 2.

Ultimele activități cunoscute nouă, ale Ligii Antirevizioniste Române în Valea Jiului se vor desfășura cu prilejul zilei de 1 Decembrie 1937. S-a răspuns, din nou Apelului Comitetului Regional pentru Transilvania al Ligii, 1 Decembrie²⁵. la festivalul cultural artistic de la Petroșani, organizat la Casinoul Muncitoresc de către secția locală a Ligii și Despărțământului „Jiu” al Astei, s-a conferențiat „despre trecutul istoric și drepturilor noastre sfinte”, iar la Lonea s-a realizat un frumos program artistic și s-a omagiat importanța zilei de 1 decembrie în istoria poporului român²⁶.

Am prezentat, pe măsura informației de care dispunem, preocupări importante, desfășurate pe parcursul a, în principal, patru ani, ale unor grupuri diverse de cetățeni, de naționalități și condiție socială diferită, conștienți că este necesar un efort susținut pentru a putea bara tendințele celor care încearcă să nege adevărul istoric.

În perspectiva istorică vedem că aceste eforturi nu au reușit să oprească vara și toamna tragică a anului 1940 ca și desfășurarea ulterioară a evenimentelor, dar trebuie reamintite pentru că cei care uită trecutul riscă să-l re trăiască.

25. Ibidem, X, nr. 43-44, 27 noiembrie 1937, p. 1.

26. Ibidem, X, nr. 45-46, 9 decembrie 1937, p. 1.

***ANTI-REVISION PROTESTS IN THE JIU VALLEY DURING THE FOURTH
DECADES OF THE 20TH CENTURY***

Abstract

The fourth decades of the 20th century is the history of Europe and the world the period in wich, to quote W. Churchill: „the victors began to forget and the defeated to remember“, opposite attitudes which, corroborated would eventually lead to the outbreak of World War Two. The tendency of border changing in Europe and beyond will become order of the day. Romania was to be among the states most affected by his tendency. Consequently, Romania would try to create an European atmosphere which would block the such trends and the same time to mobilize the Romania public. Particularly active in this respect was the Romania Anti-Revision League. In the Jiu Valley, an ethnically heterogeneous region there is a constant attitude of rejecting the revision tendencies of the Hungarian iredente.